

DEDE KORKUT KİTABI'NIN VATİKAN NÜSHASINDAKİ BAZI FARKLI KELİMELELER ÜZERİNE

Vahid ZAHİDOĞLU ADİLOV

Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, Nesimi Adına Dilcilik Enstitüsü, Azerbaycan Dili Tarihi,
Bakü / Azerbaycan

Anahtar Kelimeler: Vatikan nüshası, farklı kelimeler.

ÖZET

Dede Korkut Kitabı'nın Vatikan nüshası Dresden nüshası ile mukayesede daha az araştırılmış ve metin tertibi zamanı çoğunlukla yardımcı kaynak olarak değerlendirilmiştir. Vatikan nüshası müstensihinin Oğuz abideleri için karakteristik olmayan harekeleme sistemini uygulaması, bazı kelimeleri ve cümleleri metinden çıkarması veya Dresden nüshasındaki kelimelerden farklı kelimeler kullanması araştırmacıların belli bir kısmında nüshanın kusurlu bir nüsha olduğuna dair fikir oluşturmuştur. Buradaki farklı kelimeler çoğu zaman yanlışlıklar sırasına alınmış ve müstensihin kopyaladığı metni anlayamadığı yönünde yorumlanmıştır. Oysa titiz tarihi ve etimolojik tahlil bu kelimelerin Dresden nüshasındaki kelimelerle eşanlamlı olduklarını ve metnin mazmunu ile doğrudan bağlı olduğunu ortaya koymaktadır. Vatikan nüshasındaki farklı kelimelere şunları örnek göstermek mümkündür: *Orsan* اَوْسَانُ “ordugâh, karargâh”: Tekür alındı, melik dutıldı, tuğ yıkıldı. *Orsanı* یراڭıldı, kâfir kaçdı (V. 84). Dresden nüshasında *orsanı yañıldı* ifadesi yoktur. Yazılı kaynaklarda bu kelimeye rastlanmamaktadır. Fikrimizce *orsan* kelimesi *or* kökünden yaranmıştır. Abidelerde bu köke bağlı *oraq* “şah çadırı, karargâh”, *oram* “etraf”, *ordu* ~ *orda* “yaşayış yeri” vb. kelimeler tespit edilmiştir. *Olğacı* اُولْغَاجِي “kiralık asker, ücret karşılığı hizmet gösteren süvari”. Dresden nüshasında bu kelimenin yerine aynı anlamlı *ulufeci* kelimesi kullanılmıştır. *Olğa* kelimesini “ödeme, maaş” anlamında Türk ve Moğol dilleri için ortak kelime olarak nitelendirmek mümkündür. Bu kelime Moğolcadaki *olğa* - “ücret vermek, ödemek, maaş vermek, temin etmek” fiilinin ad korelyatıdır. *Beri* بَرِي “tamam”. Bu kelime eski metinlerde sık sık geçen *barı* / *varı* “tamam, bütün” kelimesinin fonetik varyantı ve çağdaş Türkiye Türkçesinde daha çok diyaloglarda kullanılan *tamam* ünleminin semantik anlamdaşı, karşılığıdır. *Mağmun* مَغْمُونُ “zavallı”. Arapça *ğabene* غَبْنُ “aldatmak” köküne bağlı *mağbun* مَغْبُونُ “aldatılmış, incitilmiş, zavallı” kelimesinin konuşma dilindeki şeklidir. Vatikan nüshasındaki şekli ile çağdaş Azerbaycan konuşma dilinde kullanılmaktadır. Bildiride Vatikan nüshasında kullanılmış diğer kelimeler üzerine de açıklamalar yapılmıştır.